

Тақриз

ба автореферати диссертатсияи номзадии Саъдуллозода Исматулло Саъдулло дар мавзуи «Хусусиятҳои мавзӯӣ ва жанрии ашъори Алимуҳаммад Муродӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ пешниҳод гардидааст.

Алимуҳаммад Муродӣ яке аз шоирони соҳибқалам ва маъруфи адабиёти имрӯзи тоҷик ба ҳисоб рафта, фаъолияти шоирии ӯ аз нимаи солҳои 70-ум оғоз ёфта, хушбахтона, имрӯз низ давом дорад. Муродӣ, метавон гуфт, аз суҳанварони пурмаҳсул ва пурқори адабиёти имрӯзи тоҷик аст ва то ба ҳол 9 маҷмуаи ашъори шоир бо унвонҳои «Дастниҳол», «Нозии Наврӯз», «Роҳи руҳ», «Чароғи рӯзадор», «Хайрбодии баҳор», «Моҳи ҳасрав», «Боғи мурод», «Сунбулқон», «Шафақи шом» ба ҷоп расидаанд, ки, дар ҳақиқат, гувоҳ бар фаъолияти шоистаи адабии шоиранд.

Бо ин ки дар адабиётшиносии тоҷик роҷеъ ба эҷодиёти пурмуҳтаво ва ашъори пурмоҷаи Алимуҳаммад Муродӣ аз ҷониби қисмате аз аз аҳли таҳқиқ, аз ҷумла: М. Имомов, Ш. Раҳмонов, А. Кӯчаров, Н. Сирочӣ ва амсоли инҳо дар шакли мақолаҳои хурду бузург андешарониҳое шудаанд, аммо то ба ҳол аз ҷониби ягон муҳаққиқе пажӯҳиши густардаву алоҳидае дар шакли як таҳқиқоти диссертатсионӣ сурат нагирифтааст. Бинобар ин, таҳқиқоти Саъдуллозода Исматулло Саъдулло дар мавзуи «Хусусиятҳои мавзӯӣ ва жанрии ашъори Алимуҳаммад Муродӣ» нахустин қори баанҷомрасидаи диссертатсионӣ маҳсуб мешавад, ки маҳз ба эҷодиёти адабии мазкур ихтисос ёфтааст.

Мавзуи таҳқиқии интиҳобнамудаи Саъдуллозода И.С. аз ҷумлаи мавзӯҳои шумурда мешавад, ки ба самти адабиётшиносӣ ва шиносномаи ихтисоси илмии 10.01.01. – Адабиёти тоҷик. Равобити адабӣ қомилан мувофиқат менамояд.

Аҳаммияти қобили таваҷҷуҳи қори илмии унвонҷӯи мазкур ва навлони таҳқиқи ӯ дар он инъикос мегардад, ки дар адабиётшиносии муосири тоҷик нахустин бор дар иртибот бо саҳми Алимуҳаммад Муродӣ дар рушду ташаккули дарунмоҷаи шеърӣ муосири тоҷик – дар намои анвои гуногуни шеърӣ ӯ дар шакли як коркарди алоҳидаи диссертатсионӣ таҳқиқоти фарогиру бисёрпаҳлу сурат гирифтааст.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ бо он собит мешавад, ки дар таҳқиқи диссертатсионӣ аз концепсияҳои илмӣ ва назарии адабиётшиносии ватаниву хориҷӣ истифода мешавад. Дар маҷмӯъ,

дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ бо дақиқияти маълумот, мутобиқат намудани ҳаҷми маводи таҳқиқ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқ, ҳаҷми интишорот ва интиҳоби дурусти методи таҳқиқ масбӯт гардидааст. **Хулоса ва тавсияҳо** дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқи назарӣ пешниҳод гардида, дурнамои мавзуи таҳқиқӣ муайян шудааст.

Аҳаммияти назарӣ ва амалии таҳқиқ дар он зоҳир мешавад, ки андешаҳоеро, ки муаллифи диссертатсия дар иртибот бо хасисаҳои ҳаётиву эҷодии Алимуҳаммад Муродӣ ва ҷанбаҳои сохторӣ, мавзӯӣ, сабкivu услубӣ, ҳунари ва бедеии ашъори ӯ баён кардааст, метавон зимни омӯзиш ва таҳқиқи масоили назариявии ҳам ашъори суннатӣ ва ҳам шеърӣ нав, ҳамчунин, таҳия, коркард ва мураттаб сохтани барномаҳои дарсӣ, маводду васоити таълимии марбӯт бар назм, навиштану таълифи осори гуногунсатҳи илмӣ, амсоли: мақолаҳо, монографияҳо ва диссертатсияҳо ва дигар анвои корҳои илмӣ ба таври васеъ истифода кард.

Довталаби дараҷаи илмӣ дар иртибот бо мавзуи таҳқиқаш 7 мақолаи илмиро ба нашр расонидааст, ки аз онҳо 4-то дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 3-тои боқимонда дар дигар маҷмуаву нашрияҳо ҷоп гардидаанд. **Маводди банашррасида** бо мавзӯ ва мундариҷаи таҳқиқи диссертатсионии унвонҷӯ робитаи зич дошта, нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмуни онро инъикос менамоянд ва, бад-ин тариқ, шахсии муаллифро нишон медиҳанд.

Диссертатсияи аз муқаддима, 3 боб, 10 фасл, 7 зерфасл, хулоса ва феҳристи адабиёт иборат буда, дар умум 179 саҳифаи компютериро фаро мегирад. Он чи муаллиф дар қисмати мундариҷа ва муқаддима матраҳ ва масъалагузорӣ кардааст, дар ҳар бобу фусули кор ҳалли комили худро ёфтааст.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамии мавзуи интиҳобнамуда, дараҷаи таҳқиқи мавзӯ ва робитаи таҳқиқ бо барномаҳо ё мавзуоти таҳқиқ, мақсаду вазифаҳо, объект ва мавзуи таҳқиқ, асосҳои назарӣ ва методологии таҳқиқ, сарчашмаҳои таҳқиқ, наwgонии илмии диссертатсия, нуктаҳои асосии ба химоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назарӣ ва амалии таҳқиқ, мутобиқати мавзуи диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ, шахсии довталаби дараҷаи илмӣ, тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ, наشري таълифоти илмӣ дар мавзуи диссертатсия ва сохтору ҳаҷми кор бо низоми муайян шарҳу баён ёфтаанд.

Дар боби якуми диссертатсия – «Рӯзгор ва осори Алимуҳаммад Муродӣ», ки фарогири ду фасл мебошад, муаллиф кӯшидааст ҳаёт ва фаъолияти эҷодии шоирро мавриди таҳқиқ қарор бидиҳад. Он чи дар фасли дувуми боби мазкур шоистаи зикр аст, ин аст, ки муаллиф мароҳили рушди иҷтимоии шоирро аз даврони ба дунё омаданааш то бад-ин рӯзон ба таври равшан шарҳ дода, дар таъя бар он рӯ ба эҷод овардани ӯро, аз даврони шуравӣ то имрӯз баррасӣ кардааст. Муаллиф роҷеъ ба тамоми осори банаширрасидаи Муродӣ маълумот дода, осори шоирро дар ҳийтаи ҷадвали алоҳидаи басомади анвои шеъри вай нишон додааст, ки шоистаи зикр аст.

Дар боби 2-юми диссертатсия – «Ҷанбаҳои мавзуии ашъори адиб», ки аз ҷаҳор фасл иборат аст, муаллифи диссертатсия роҷеъ ба ҷаҳор мавзуи ашъори Муродӣ: Ватан ва ватандӯстӣ, бачагӣ, ситоиши модар ва тараннуми ишқу муҳаббат, ки аз мавзуоти асосӣ ва меҳварии эҷодиёти вай маҳсуб мешаванд, таҳқиқот бурдааст. Дар ҳар ҷаҳор фасл муаллиф андешаҳои худро бо амсилаи шоҳиди муътамад аз эҷодиёти Муродӣ асоснок намудааст. Ҳама мисолҳои шеърӣ овардаи муаллиф бо мундариҷаи фаслҳо робитаи зич дошта, даовии соҳиби таҳқиқро дар иртибот бар матолиби пешовардааш собит месозанд.

Дар боби 3-юми диссертатсия, ки мавсум ба «Хусусиятҳои жанрии ашъор ва ҳунари нигорандагии шоир» ва фарогири ҷаҳор фасл мебошад, муаллиф кӯшидааст, ки дар фасли нахуст роҷеъ ба мавқеи се жанри суннатӣ: ғазал, рубой ва дубайтӣ дар эҷодиёти шоир; дар фасли дувум дар хусуси шеъри нав дар мисоли ҷаҳорпора, шеъри нимоӣ ё арузи нав, ашъори хурди тасвирӣ, ки аз он ба унвони шеъри модерн, шеъри мансур ё хусравонӣ низ ном мегиранд; дар фасли сеюм роҷеъ ба вазни ашъори шоир ва дар фасли ҷаҳоруми боби мазкур дар хусуси ҳунари нигорандагии Муродӣ таҳқиқот бубарад. Он чи ки дар ин боб, махсусан, шоистаи зикр аст, таъйини авзони шеърҳои Муродӣ аз ҷониби муаллифи диссертатсия аст. Агарчи дар автореферати кор ба мӯҷиби камгунҷойӣ мисолҳои шоҳид дар иртибот бо вазнҳои ашъори шоир оварда нашудаанд ва наметавон то чи дараҷа сиҳат будани таъйиноти онҳоро эътироф кард, асос ин ҷост, ки муаллиф ҳам анвои суннатӣ ва ҳам ғайрисуннатии ашъори Муродиро тавассути ҷадвали ҷудогонае ҳам аз нигоҳи басомади онҳо, ҳам аз ҳайси мансубияти баҳрӣ муайян кардааст, ки ин аз жарфои пажӯҳиши ӯ гувоҳӣ медиҳад.

Бо вучуди муваффақиятҳо, дар таҳқиқоти диссертатсионии Саъдуллозода Исматулло Саъдулло баъзе камбудҳову ғалатҳо мушоҳида

мешаванд, ки бар ҳусну тамомати кор то ҷое ҳалал ворид месозанд. Бинобар ин, ҷиҳати пешрафти таҳқиқоти минбаъдаи муаллиф зикри онҳоро зарур мешуморем:

1. Ба андешаи мо, унвони кор бояд “Алимуҳаммад Муродӣ ва хусусиятҳои мавзӯӣ ва жанрии ашъори ӯ” мешуд, на ба тариқи ки муаллиф онро барои ҳимоя пешниҳод кардааст. Зеро боби нахусти кор махсус ба ҳаёт ва фаъолияти эҷодии шоир бахшида шудааст ва танҳо дар боби дувум муаллиф ба асли мақсуд рӯй овардааст. Ин шеваи таҳқиқи муаллиф нишондиҳандаи он аст, ки вай ҷуз аз баррасии ҳасасаҳои мавзӯиву жанрии ашъори Алимуҳаммад Муродӣ, ҳамчунин, ба рӯзгор ва эҷодиёти ӯ низ назар дӯхтааст ва як боби бузургу мукаммали корашро бар ин мавзӯ ихтисос додааст. Бинобар ин, метавон гуфт, дар кор на танҳо вижагиҳои хунариву мавзӯии ашъори шоир, ҳамчунин, ҳасасаҳои ҳаётиву эҷодии ӯ низ дахл шудаанд.

2. Дар фасли ҷаҳоруми боби сеюми кор муаллиф зимни овардани ин мисраоти Муродӣ:

Чароғе ҳамчу чашми духтари рӯпӯш
Миёни ҷодари рангаш сиёҳи ҷут.
Шабе буд,
Як шаби дамдузд,

ташбеҳи мисраи 1-умро нодуруст шарҳ додааст. Ба андешаи муаллиф, ибораи “чашми духтар” (дар мисраи аввал) дар баробари вожаи “шаб” (дар мисраи сеюм) ҷузъи мушаббаҳи ташбеҳ, яъне монандшаванда ба ҳисоб меравад, ҳол он ки ҷузъи мушаббаҳи мисраи якум на ибораи мазкур, балки вожаи “чароғ” аст. Яъне, шоир чароғро ба чашми духтари рӯпӯш монанд кардааст, на баръакс. Баъдан, дар мисраи охир шояд ба хоҳири саросемагӣ дар ҷоп бошад, ба ҷойи “марди дамдузд” – “шаби дамдузд” оварда шудааст, ки он ислоҳ металабад; чаро ки ҳуди муаллиф дар боло, пеш аз овардани мисоли шеъри зимни шарҳи ташбеҳ ибораи “марди дамдузд”-ро зикр кардааст. Бар илова, муаллифи кор дар шарҳи ташбеҳоти мисоли боло бояд дар баробари монандшавандаву монандкунанда, ҳамчунин, дар хусуси вучӯҳоти шабаҳ, яъне сабабҳои монандкунӣ (дар мисраи якум: “рупӯшӣ”, дар мисраи охир: “дамдуздӣ”) низ суҳан меронд.

3. Дар кор ҷуз аз камбудҳои назири фавқ, ҳамчунин, ҷо-ҷо ҳатоҳои имлоӣ (ба ҷойи “раъӣ” – “райъ”: автореф., саҳ. 5; ба ҷойи “шучоъу ҷасур” ё “шучоъву ҷасур” – “шучою ҷасур”: автореф., саҳ. 9), услубӣ (6 бори номувофиқатии мубтадоҳои ҷидашуда бо ҳабари муфрад (яъне: дар

шумораи танҳо) дар мисоли феъли “шудааст”: автореф., сах. 11) ва хатоҳои техникӣ (ба ҷойи “расидан” – “расдан”: автореф., сах. 5) мушоҳида мешаванд, ки ислоҳи онҳо, албатта, бар камоли кор мефизояд.

Аммо вучуди камбуду хатоҳои зикршуда агарчи баъзе ҷиддиянд, дар умум бар тамомати кор таъсири бузург расонида наметавонанд, чун онҳо маҳдуд бар вожаҳову ибораҳоянд.

Автореферати диссертатсия ва мақолаҳои бачопрасонидаи муаллиф муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос намуда, бо меъёрҳои роиҷи кори илмӣ мутобиқат менамоянд. Таҳқиқоти диссертатсионии **Саъдуллозода Исматулло Саъдулло** бо ихтисоси илмӣ интихобнамудааш мувофиқат менамояд. Мавзуи диссертатсия ва мазмуну муҳтавои он ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқии шиносномаи ихтисоси илмӣ **10.01.01 – Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ** комилан мувофиқат мекунад.

Коркарди илмӣ натиҷаҳои таҳқиқ ва нашри таълифоти илмӣ дар мавзуи диссертатсия ба меъёр ва талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошанд.

Хулоса, таҳқиқоти номзодии **Саъдуллозода Исматулло Саъдулло** дар мавзуи «Хусусиятҳои мавзӯи ва жанрии ашъори Алимӯҳаммад Муродӣ» ба талаботи бандҳои 31, 33-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси **10.01.01 – Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ** сазовор мебошад.

Муқарриз:

Доктори илмҳои филологӣ, профессор,
мудири кафедраи забон ва адабиёти тоҷикӣ

Донишгоҳи давлатии Данғара:

Сана: 01.09.2025

Саидҷаъфаров О.Ш.

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735320, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вил., Хатлон, ноҳ. Данғара, кӯч. Марказӣ

Тел: (+992) 909093184

E-mail: Ozod_060374@mail.ru

Имзои Саидҷаъфаров О.Ш.-ро тасдиқ менамоям.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсусӣ

Донишгоҳи давлатии Данғара:

Тоирзода С.Т.

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735320, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

вил., Хатлон, ноҳ. Данғара, кӯч. Марказӣ, 25

Тел: (+992) 8331222806; 905773310

E-mail: dddangara_2013@mail.ru;

avliyoqulov97@mail.ru

Сана: .02.09.2025